

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра цивільно-правових дисциплін

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра цивільно-правових дисциплін

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

28 лютого 2019 р.

ОДЕСА

Рекомендовано до друку рішенням кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 27.02.2019 року)

Упорядник:

Церковна О.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін.

Редактори:

Маковій Віктор Петрович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ;

Зайцев Олексій Леонідович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ;

Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції м. Одеса, 28 лютого 2019 р. / за ред. В.П. Маковія, О.Л. Зайцева. Одеса, ОДУВС, 2019. 121 с.

Збірник містить матеріали доповідей міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права» (Одеса, 28 лютого 2019 р.). У роботі конференції взяли участь науковці, науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів, докторанти, ад'юнкти та магістранти з 12 українських навчальних та наукових закладів юридичного профілю, а також Академії поліції Азербайджанської Республіки, Могильовського інституту МВС Республіки Беларусь, Гродненського державного університету імені Янки Купали (м. Гродно, Республіка Беларусь).

Збірник може бути використаний перемінним складом юридичних навчальних закладів, науковцями, практичними працівниками, які цікавляться проблемами впливу інтеграційних тенденцій на розвиток національного права.

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2019

Церковна О.В.

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Рулевський М.Ю.

Здобувач вищої освіти Одеського
державного університету внутрішніх справ

ВІЛЬНЕ ВОЛЕВІЯВЛЕННЯ ЯК УМОВА ДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНУ

Однією з головних вимог, дотримання якої необхідне для чинності правочину є те, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі.

Дослідження з данної тематики містяться у наукових роботах таких вчених, як Агарков М.М., Грім Д.Д., Мазур О.С., Спасибо І.А., Політова І.П. та інших.

Волевиявлення являє собою усвідомлену та цілеспрямовану діяльність особи направлену на досягнення певної мети, тобто виникнення, зміну або припинення певних особистих прав. Внутрішня воля знаходить своє вираження саме у волевиявленні.

Волевиявлення можна класифікувати на пряме та побічне. Пряме волевиявлення полягає у вираженні суб'єктом своєї волі у письмовій чи усній формі. Наприклад при видачі довіреності чи укладення договору оренди. Побічне волевиявлення не передбачає певної письмової форми відповідно до норм законодавства та виражається у певній поведінці, що уособлює волю особи до настання певних наслідків. Частиною 3 статті 205 ЦК України передбачено, що у випадках визначених законом чи договором, воля може виражатися в вигляді мовчання.

Формою вираження волі суб'єкта щодо реалізації правочину, виступає його зовнішнє волевиявлення. Необхідно не забувати про випадки невідповідності формального волевиявлення ззовні стосовно внутрішньої волі суб'єкта правочину. Дана ситуація виникає у випадку злочинного впливу іншої сторони правочину або ж третіх осіб щодо суб'єкта правочину та у випадку хибного сприйняття тих чи інших обставин та невірному очікуванні "міражних" наслідків правочину. У разі наявності впливу даних обставин на свідомість суб'єкта цивільних відносин - виключається можливість об'єктивного та дійсного відображення його внутрішньої волі. Таким чином, в ч. 3 ст. 203 ЦК законодавець прямо встановлює, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Правові наслідки недотримання цієї вимоги закону передбачені статтями 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235 ЦК України.

Питання щодо визначення взаємозв'язку волі та волевиявлення, як умови дійсності правочину є досить спірним серед більшості науковців.

Спасибо І.А. під волею розуміє процес психологічного формування людини, спрямований на вчинення правочину. Автор виділяє три основні стадії даного процесу:

- 1) виникнення потреби та визначення способів її задоволення;
- 2) вибір способу досягнення бажаного результату;
- 3) прийняття рішення про втілення правочину.

Науковець вважає, що внутрішня воля полягає у формуванні мотиву, уявленні про правову мету правочину, вибір способу задоволення потреби та у обранні способу для її досягнення.

Політова І.П. волю визначає як автономну, незалежну поведінку учасника відносин, яка не залежить від волі інших осіб, припускаючи можливість вибору способу досягнення своїх потреб.

Такі вчені як Агарков М.М. та Грім Д.Д. наголошували на тому, що головним у правочині є саме внутрішня воля особи. Так, Агарков М.М. вказував, що правовідносини не припиняються від того, що їх учасники сплять, про них не думають, або навіть не знають про них. Боржник не перестає бути боржником від того, що він забув про свій борг або не знав про нього, наприклад опинившись боржником як спадкоємець.

Грім Д.Д. вказував на необхідність відрізняти в кожному конкретному випадку саму дію, як форму прояву волі ззовні, спонукальний мотив до здійснення дії, або її кінцеву мету та об'єктивний результат, на який він спрямований та який є засобом для досягнення поставленої мети.

Підтримуємо правову позицію, стосовно взаємозв'язку волі та волевиявлення, Длугоша О.І. Науковець зазначав, що воля фізичної особи на вчинення правочину - це цілеспрямований психічний процес на вчинення юридичної дії, спрямованої на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків, а волевиявлення - це зовнішній прояв волі особи не забороненими законом способами, що робить її доступною для інших осіб і є засобом досягнення правової мети правочину.

Правочини вчинені з порушенням волі особи можна поділити на правочини, які були вчинені без волі особи та правочини, які були вчинені у зв'язку з неправильним усвідомленням особи певних обставин. До правочинів, які вчинені без внутрішньої волі належать:

- правочини вчинені під впливом насильства;
- правочини вчинені шляхом зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою;
- правочини вчинені дієздатною особою, що на момент вчинення дій не могла ними керувати чи не усвідомлювала їх значення.

Дані правочини являються недійсними, оскільки вони відображають не волю учасника, а злочинну волю (зацікавленої) іншої особи, тим самим виключаючи наявність волі, як такої.

У статті 231 ЦК України, під насильством розуміється умисний фізичний або психологічний вплив на особу, направлений на примушення її до вчинення правочину. Проявами фізичного насильства можуть бути заподіяння фізичного болю або катування, психологічного насильства - погроза вбивства або шантаж, або насильство виражене у певних діях (знищення майна, або викрадення члену сім'ї).

Наступною підставою визнання правочину недійсним є зловмисна домовленість представника однієї сторони з другою. У цьому випадку відсутнє пряме волевиявлення особи. Вираження волі особи здійснюється за допомогою уповноваженої на те особи, шляхом представлення інтересів довірителя, але в силу зловмисної домовленості представника та контрагента, відбувається підміна волі особи її представником, направлена на досягнення корисливих мотивів. Дані дії передбачають настання невігідних чи негативних наслідків для довірителя при тому, що вони являються повністю усвідомлюваними на момент їх вчинення.

Вчинення правочину під впливом певних тяжких життєвих обставин, що ставлять його учасника в край невігідне становище, можна охарактеризувати добровільністю та повним усвідомленням своїх дій, в силу безвихідності та необхідності через тяжкі обставини. Верховний Суд України у Постанові від 19.03.2014 №6-2цс14 дав чіткий перелік даних обставин, я можуть ураховуватися при розгляді справи судом як тяжкі.

На думку Верховного Суду України, тяжкими обставинами можуть бути:

- важка хвороба особи, членів її сім'ї чи родичів;
- смерть годувальника;
- загроза втратити житло чи загроза банкрутства;
- інші обставини, для усунення або зменшення яких необхідно укласти правочин.

Вчинений під впливом обману правочин, слід віднести до правочинів з вадами волі, так як у сторони, яка діяла під впливом обману, внутрішня воля була сформована невірно на підставі отримання хибної інформації про обставини правочину, спричинених діями інших осіб.

Обман являє собою навмисне перекручування, або спотворення певних фактів однією стороною правочину, щодо іншої сторони з метою спонукання її до вчинення правочину. Обман може виражатися як у активній формі (надання підробних документів про право власності на річ, або повідомлення недостовірних відомостей щодо предмету договору), так і у пасивній (тобто у формі свідомого замовчування обставин, які мають вагоме значення стосовно прийняття рішення щодо вчинення правочину іншою стороною). Введення в оману може здійснюватися як стороною правочину, так і третіми особами, яка втупили у злочинну змову зі стороною правочину.

Наступною підставою визнання правочину недійсним являється помилка, нормативне врегулювання якої здійснюється 229 ЦК України. Під помилкою розуміється хибне сприйняття особою певних обставин правочину, що понесло за собою негативні наслідки для особи, та у випадку відсутності якого правочин не був би вчинений.

Важливою обставиною для визнання правочину недійсним є також те, що помилка повинна мати істотне значення. Давидова І. В. звертає увагу на те, що правова наука з метою розмежування істотної та неістотної помилки, вказує, що істотна помилка стосується безпосередньо змісту

правочину, а саме відповідно визначених елементів, що мають істотне значення для його вчинення.

Так, Давидова І.В., у своєму науковому дослідженні удосконалює класифікацію недійсних правочинів з вадами волі. Науковець пропонує поділити їх на: 1) правочини, в яких внутрішня воля сформувалась невірно (правочини, вчинені під впливом помилки; правочини, вчинені під впливом обману; правочини, вчинені під впливом тяжкої обставини; 2) правочини, які вчинені без внутрішньої волі на укладення правочину (правочини, вчинені дієздатною фізичною особою, яка у момент їх вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними; правочини, вчинені під впливом насильства; правочини, вчинені у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною).

При визнанні правочину недійсним необхідно чітко відрізнити таку правову конструкцію як обман від помилки. При обмані наявні умисні, винні дії сторони правочину, які направлені на запевнення іншої сторони щодо певних властивостей правочину, або про настання таких наслідків, імовірність яких неможлива. Помилка ж являє собою помилкове уявлення щодо обставини правочину. При обмані наслідки правочину, що вчиняється, є відомими й бажаними для однієї зі сторін, тоді як при помилці обидві сторони можуть невірно сприймати обставини правочину.

Література:

1. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву. Учен. тр. ВИЮН. М. Юрид. изд-во НКЮ СССР. 1940. Вып. 3. 192 с.
2. Гримм Д.Д. Лекции по догме римского права. М. Издательство "Зерцало". 2003. 423 ст.
3. Давидова І.В. Вади волі в правочині як умова його недійсності: від римського права до сьогодення. *Lex Portus*: юрид. наук. журн. Одеса. Гельветика, 2018. № 1. С. 145-152.
4. Длугош О.І. Недійсність правочинів з дефектами волі : автореф. дис ... канд. юрид. наук. – Київ, 2013. 19 с.
5. Политова И.П. Воля и волеизъявление: монографія. М. Проспект. 2016. - 112 с.
6. Спасибо І.А. Набуття права власності: монографія. К. Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва. 2009. - 171 с.
7. Цивільний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України . 2003. № 40-44. 356 ст.

Писаренко М.О. Щодо питання про місце договору в структурі цивільного правовідношення	76
Піляк Н.І. Захист прав малолітніх (неповнолітніх) під час розгляду цивільної справи	78
Прудка Л.М. Психологічні передумови заподіяння моральної шкоди	79
Пушко Н.В. Современные направления совершенствования законодательства о банкротстве в Республике Беларусь ...	82
Резніченко С.В., Крутий М.О. Інститут емансипації за законодавством України	84
Самойленко Г.В., Свіденко А.О. Правове регулювання міських та міжміських перевезень пасажирів: Україна та міжнародний досвід	86
Середницька І.А., Коропатов О.М. Деякі аспекти інституту спадкування за чинним законодавством України	88
Скрипник В.Л. Поняття послуги за законодавством України і Європейського Союзу	91
Софіюк Т.О. Право на захист персональних даних як право людини третього покоління	93
Сухарєва А.О. Порука, як спосіб забезпечення виконання зобов'язань	95
Топчий Ю.М. Комунальне поліціювання (community policing): становлення нової стратегії поліцейської діяльності	97
Туркот О.А., Рубай Х.М. Щодо визначення поняття «банкрутство суб'єктів господарювання»	100
Фещин Ю.Р., Дутко А.О. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів	101
Хацук Ж.В. Государственное регулирование инвестиционной деятельности в Республике Беларусь	103
Церковна О.В., Рулевський М.Ю. Вільне волевиявлення як умова дійсності правочину	106
Шаповал Л.І. До питання великої немайнової цінності дарунка	108
Шипіш С.І., Мокрицька Н.П. Мінімальна заробітна плата в Україні: підвищення стандартів до світового рівня	110
Ямкова Т., Грабар Н.М. Запровадження електронного суду в Україні як шлях до євроінтеграції	112
Abikenova G.B. On the issue of protecting the rights of minors in the Republic of Kazakhstan	114
Зміст	118